

Zaupno prijateljstvo

Petra Koršič, *Bog z mano*
(Književno društvo Hiša poezije, 2019)

Pesniško izrekanje duhovnega izkustva je staro toliko kot človeštvo in priča o dvojem: o obstoju težko ubesedljive duhovne razsežnosti človekovega bivanja v svetu ter o paradoksalni nuji posameznika, da neubesedljivo vedno znova ubeseduje. V različnih časih, kulturah in tradicijah se je oblikoval bogat opus lirike, v kateri sta govorka ali govorec v takem ali drugačnem razmerju do presežnega. V razponu več kot štirih tisočletij so na različnih koncih sveta vznikali verzi izpod peres bogatih izobražencev in revnih laikov, moških in žensk, judov, kristjanov, muslimanov, budistov, zen budistov, šamanov in mnogih drugih, ki jim je skupno to, da so uporabili poezijo kot najbolj spontan in intimen izraz človekovega duhovnega zaziranja.

Pesnice presežnega

Slogovno, tematsko in formalno so te pesmi v mnogočem odraz časa in tradicij, znotraj katerih so nastajale, obenem pa so po nekakšnem notranjem naboju, nuji izrekanja in nepotvorjenosti izkustva presenetljivo sorodne. Čeprav govorijo vsaka iz lastne, samonikle perspektive, so v odnosu do neizrekljivega drugega avtentične in nagovarjajoče. Izrekajoči se izpostavljajo v svojem jedru, njene ali njegove (družbene) identitete pa stopajo diskretno v ozadje.

Dolgo verigo ženskih pesnic, ki se je začela plesti vsaj 2300 let pred Kr., v devetnajstem in dvajsetem stoletju nadaljujejo Emily Dickinson, Emily Brontë, Christina Rossetti, H. D., Ana Ahmatova, Gabriela Mistral, Elena Švarc, Edith Södergran, Nelly Sachs, Marina Cvetajeva, Hilde Domin, Denise Levertov, Adélia Prado, Alda Merini – če naj omenimo le peščico v dokaz, kako živ, slogovno raznolik in mednarodno referenčen je lahko opus, ki je obarvan z duhovno-religioznimi potezami.

Druga pesniška zbirka urednice, kritičarke in moderatorke Petre Koršič se, kot nakazuje že naslov, vpenja v ris duhovne lirike. *Bog z mano* je, kot opozori tudi Marcello Potocco v spremni opombi, verz, na katerega naletimo v starozaveznih knjigah. Zbirka prinaša več kot šestdeset praviloma krajših pesemskih slik, v katerih lirska govorka vstopa v zelo osebni odnos z Bogom, ki, kot nakazuje že prva pesem, pomeni obenem tudi spodbudo za pesniško izrekanje: »pisal mi je Bog / z malimi črkami / veliki začetek / nič ni obljubljal / samo podvival / spodbudil / če ni že dovolj / čakanja.« V knjigi, za katero je značilna opustitev interpunkcije in rabe velikih začetnic, je izjema prav beseda Bog: »ko izrečem / ime / ti dam prostor / Bog // Bog / Bog z veliko / Bog ne more biti z malo / če je / je / in ko je / je véliki.«

A véliki Bog, ki se nam razodeva skozi verze pričujoče knjige, noče ostati potujen, nedosegljivi in neizrekljivi. Namesto tega je oziroma postaja »zelo človeški / ko se pogovarja / z mano«, kajti prav v pogovoru s človekom, dobiva Bog vse bolj človeški obraz. Podoba Boga, kot ga priklicuje govorka, je podoba blagohotnega, razmišljujočega, prizanesljivega, a tudi grešnega, raztresenega in prestrašenega bitja, ki si občasno »želi moje / pomoči«. Ta Bog, ki mu nič človeškega ni tuje, vstopa v vsakdanjo stvarnost subjektke in se v svojem slogu, ki mu ne manjka iskričnosti, hudomušnosti in zlahotnega humorja, odziva na zelo konkretne situacije. Bog prihaja, se oglašča, pokliče, piše; Bog ima stisko, se boji, ima prometno nesrečo, gre na dopust. Tudi govorka z njim brez zadržkov in olepševanj deli svoje skrbi, taka in drugačna čustva, eksistencialna vprašanja, teološke pomisleke, pa tudi trenutke radoživosti in čiste sreče, ki se zdijo Bogu posebej pri srcu: »Bogu sem najbolj všeč / ko sem resnično srečna / in mirna in zelo zelo / umirjena / govorim globoko iz sebe / in z vsemi pogovori / segajo nevidne nitke / čisto do njega.« Bog do ničesar, kar preden položijo govorka, ni ravnodušen, nikoli ni vzvišen ali odmaknjen, še manj sarkastičen, kvečjemu je zbežan, če gre za izzive, ki so predaleč od njegove božanske narave.

Prisrčen odnos z Bogom

V svoji vpetosti v vsakdanjost je knjiga *Bog z mano* na nevsiljiv način vpeta v sodobne umetniške postopke, ki svetlo priklicuje skozi konkretne pesmi s pomočjo fragmentarnega pristopa selektivno odstirajo le izbrane, posebej značilne vidike upesnjene – zunanjih in notranjih – situacij, ki se izrisujejo pred bralčevimi očmi kot konture kompleksnejše in širše bivanjske izkušnje.

V ospredju zbirke je torej odnos, ki se z deleženjem pri skupnih stvareh plete med govorko in Bogom. To je odnos dveh zaupnih prijateljev, ki, čeprav ne izrečeta vsega, drug pred drugim ničesar ne moreta prikriti, drug brez drugega pravzaprav ne obstajata ali kot beremo v eni od pesmi: »ko sem nazadnje / odšla / v osamo / sem rekla Bogu / Bog / zdaj me nekaj / časa ne bo / in Bog je / gladko / preslišal / in se mi javljal / na dve uri.« Pri tem dialogu ne gre toliko za kompletnost dveh samosvojih osebnosti kot za (vselej gibljivo, nemirno in živo) izražanje drugega iz drugega, kot v eni od pesmi drugo iz drugega izražata drevo in njegov odsev na gladini jezera.

jezik me srbi

Nataša Gliha Komac

Vpogled v slovaropisno prakso

Redakcija slovarskih gesel zame pomeni pripravljanje opisov besed za nastajajoči rastoči elektronski slovar sodobnega slovenskega knjižnega jezika eSSKJ. V koronarnem času sem se soočila z opisom obuval. Par čevljev opišeš, pa je! Pot je precej daljša. Moja je le ena izmed možnih, ki pa mora pripeljati k verodostojnemu in uporabnemu opisu. Kako to gre?

Pobrskam po slovarjih – poleg SSKJ je odlično izhodišče Sinonimni slovar slovenskega jezika – in se poučim o vseh mogočih poimenovanjih obuval: od adidask, čizmov in čížem, espadril, skibuck ipd. – dobrih 50 se jih nabere. Ob besedi izpišem besedno družino, npr. ob copatu še copato, copatek, copaten in copatico, copatarja in copatarico, copatarstvo, copaten in copatast ter copatati. No, ja, in še seznam besed, povezanih z obuvali, npr. vezalke, z besedno družino. Dobrih 350 se jih nabere.

Sledi izbiranje, kaj gre v slovar. Ključno vlogo odigra frekvenčni kriterij: zadostno število smiselnih pojavitev v različnih besedilnih virih. Besedo za besedo preverim po korpusih, začevši z Gigafido 2.0.

Seznam se skrči na 200 enot. Začnem z 41 izrazi za obutev. Na ožjem seznamu so balerinka, buler, cokla in cokel, čevlj, čevljc, čevljček, gležnjak, snežka, skibucka, superga, škorenj idr. Razpoznati je treba ključne razlikovalne lastnosti in najti jedrno besedo posamezne razlage.

Najprej zastavim razlago obutve 'izdelki iz usnja, sintetičnih materialov, blaga za zaščito stopal'; pri čemer naletim tudi na njen drugi, ekspresivni pomen, tj. 'avtomobilske pnevmatike', npr. Čez dober mesec bo naše jeklene ljubljence treba preobuti v zimsko obutev. Sledi razlaga obuvala. Samostalni se navadno uporablja v množini, ima pa dva pomena. Za nas je relevanten prvi: 'izdelki iz usnja, sintetičnih materialov, blaga za zaščito nog, stopal'. Najpogostejše strukture, v katerih se v tem pomenu pojavlja, so: zveza s pridevnikom, npr. gumijasto, leseno, usnjeno obuvalo, zveza s samostalnikom, npr. del, velikost, vrsta obuvala, in zveza z glagolom, npr. nositi, obuti, sezuti obuvalo. Nato pride na vrsto čevlj, pri katerem prepoznam dva pomena, in sicer ob slovnicih pojasnilu, da se ga uporablja navadno v množini, gre za 'nizko ali srednje visoko obuvalo s čvrstim podplatom, ki sega največ čez gleženj', zlasti v angloameriškem okolju pa je to tudi 'standardna merska enota za izražanje dolžine, 30,48 cm'.

Tako dobim razlago jedrnih besed, obuvala in čevlja, okoli katerih v nadaljevanju gradim opise celotne skupine. Škorenj npr. razložim tudi kot 'visoko obuvalo s čvrstim podplatom, ki sega do kolena ali čez', balerinko kot 'nizek prehodni ali poletni ženski čevlj z ravnim podplatom in zaokroženim prednjim delom', roler kot 'čez gleženj segajoče obuvalo z nepregibnim podplatom, ki se spredaj zaveže ali zapne, z nizom treh ali štirih kolesčkov za rolanje'. Opise obuval delam z opisovanjem čim bolj predstaviteljnih razlikovalnih lastnosti, npr. višine, načinov uporabe, časa, namena nošenja ipd. A izrazi so večpomenski in treba je opisati vse pomene; pri rolerju npr. v gradivu najdem šest pomenov: poleg obuvala 'motorno kolo z majhnimi kolesi', 'kroglično pisalo s črnilom', 'valju, valjčku podoben pripomoček, zlasti za masažo, krepitev mišic', 'pijača iz mešanice piva in limonade' in iz športa prevzeto poimenovanje 'zasuk telesa pri obrabi ali reševanju žoge pri odbojki'. Posameznemu pomenu poiščem morebitne sinonime, zabeležim tudi vse odmike od neutralne rabe, npr. ekspresijo različnih tipov, pogovornost ipd. In, ja, vsaka besedna vrsta ima svoj tip razlage, tudi posamezne pomenske skupine, pri čemer so razlage narejene s splošno znanimi, osnovnimi izrazi. Razlaga besede za sabo potegne razlage stalnih besednih zvez, npr. ob čevljcu razložim tudi lepi čevljc.

Ko prvi redaktor opravi natančen pregled 'surovega gradiva', pomenske opise, opise struktur in nabor ponazarjalnega gradiva, delo prevzamejo specialisti za oblikoslovje, frazeologijo in etimologijo, po potrebi tudi različni področni strokovnjaki. Slovarsko geslo gre pred končno objavo še skozi dva splošna pregleda znotraj slovaropisne skupine.

Slovarski opisi pač niso zgolj za rutinsko delo; zahtevajo uporabo različnih slovarskih orodij in brskanje po virih, veliko prakse in nenehno premišljanje. Čeprav se redakcije dela primerjalno, posamezen opis izhaja iz gradiva. Kombinatorika lastnosti opisovane besede lahko prinese povsem nove in nepredvidene kombinacije – zgolj znanje, modrost, izkušnost in večna radovednost redaktorja, specialistični opisi in skupinski pregledi prinesejo res povedno in uporabno rešitev.

Na hrbtni strani tega blizkega in prisrčnega odnosa, ki evocira otroško zaupljivost in instinktivno zapopadanje božjih reči, pa je slutnja daljav. »Bog stavi na / bližino / ki se širi / na vse smeri,« se glasi eden od pesniških aksiomov. Dialog z Bogom, njegovo priklicevanje, približevanje, odstiranje se v nekem hipu razpusti, da nastane »čista tišina / je bela tišina / je belina / je bolečina.« Slutnja presežnega se zgodi kot metafora še na drugih mestih: »to jutro postaja rožnato / iz modre iz sinje / v rožnato / v belo« pa: »proti jutru / ko se dani / zelena zažari / zasije / rdeča luč / pred menoj« in

še: »potisočerjena / se lomi / na zemljo.« Presežno se razodeva prav v pesmih, kjer Bog ni eksplicitno evociran, čeprav je bila njegova navzočnost skozi knjigo nujna, da se je lahko zdaj zgodil preskok. K slednjemu izdatno prispeva tudi izčiščenost jezika. Jasne in na videz vsakdanje pesniške misli se s pomočjo drobnih obratov, dobro premišljenih prelomov vrstic, ponavljanj in premolkov nemalokrat iztečejo v paradoks, in prav takrat, kot vemo že iz tradicije, se skozi razpoke pomenov zasvetlika slutnja Neizrekljivega, ki po branju knjige ostaja z nami.

Miljana Cunta